

ՆԵՐՍԷՍԻ ԼԱՄԲՐՈՆԱԳԻՆ ՆԵՐԲՈՂԵՐԻ Ի ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԸՍՏՈՒՆԵԹԵԾՆԻ

Ներսէս Լամբրոնացւոյ կ'ընծայուին թուով հինգ ճառեր կամ ներբողներ եւ այն՝ քրիստոսի Համբարձման, Հոգւոյն Սրբոյ Գալստեան, Ս. Կուսի Վերափոխման, Անառակ որդւոյն եւ Տնտեսի վրայ:

Ասոնցմէ առաջին երկուքն արդէն երկար տանէ է Վեր մի քանի անգամ տպագրութեան յանձնուած են¹ եւ իրեն գեղեցիկ ու յաջող գործեր գնահատուած: Երրորդը, որ այս երկուքին հետ նիւթի եւ ոճի կողմանէ կը մրցի, հիմայ պիտի հրատարակուի:

Ցաւալի է ինձ, որ տպելու համար տրամադրելի հին քնագիր մը չունիմ: Ի ըստ կ'ընծայեմ զայն մեր Մատենադարանի Թ. 610 շեռագրէն, որ Հաւաքածոյ մըն է այլ եւ այլ նիւթերու: Գրուած է ի Կ. Պոլիս 1788ին Գրիգոր անուն անձէ մը, ինչպէս վերջը գրուած է. «Գաղափարեցաւ ձեռամբ ուրումն Գրիգորի 1788 Նոյ. 8»:

Ներբողը ամփոփուած է շեռագրին 72ա—87բ թղթերու մէջ: Համեմատութեան համար առջեւս ունեցած եմ մեր Մատենադարանին Թ. 966 ճառնախիրն, որուն մէջ ղետեղուած է ճառիս վերջին մասը, թղ. 111բ. «Սրբոյն Ներսէսի Լամբրոնացւոյ ասացեալ ի վերափոխումն ամէնօր հնեալ սրբոյ կուսին Մարիամու: (Կը սկսի) Ուր անպատում գեղեցիկութիւն է եւ անտրտում ուրախութիւն, որ յաւէժ ցնծութիւն է»:

Վենետիկ Միթիթարեանց Մատենադարանին մէջ կան երկու օրինակ ներբողէս. մին գրուած է Գէորգ Տիրացուէն, իսկ միւսը Գր. Աստուածաբանին լուծմանց կից գրուած:

Ասոնցնանց քով ի Զմմառ կը գտնուի օրինակ մը, որ ԺԸ.—ԺԹ. դարուն գրուած Հաւաքածոյի մը մէջ ամփոփուած է (Թ. 151, թղ. 16բ—33բ. հմտ. Հ. Մ. Քէշիշեան, Յուլ. Գժբախտարար ինծի անկարելի եղաւ ասոնցմէ եւ ոչ մէկը տրամագրութեան տակն ունենալ եւ որ եւ իցէ կերպով մը համեմատութեան գնել:

Նախ քան հրատարակութիւնը կը մնայ մի քանի խօսք նուիրել հարցի մը:

¹ Հոս յօդուածիս մէջ զոգնած եւ համեմատութեան առած եմ Վենետիկ 1838ի հրատարակութիւնը՝ «Տնտեսի Ներսէսի Լամբրոնացւոյ Տարանի եպիսկոպոսի Աստենարանութիւն եւ թուղթ եւ ճառք»:

Ներսէս Լամբրոնացին գրած է իրապէս ներբողեան մը ի վերափոխումն Աստուածածնին եւ այդ մեր ձեռքն հասածն է: Մեր պատասխանն հաստատական է: Որովհետեւ՝ նախ Աւանդութիւնն ասոր վկայ է: Բերենք միայն երկու վկայութիւն: Մեր Մատենադարանին Թ. 249 շեռագրին մէջ կայ. «Մեկնեաց (Ն. Լ.) այլ եւ զգիրս Սողոմոնի, զԺողովողն եւ զհմաստութիւնն: Այլ եւ երկոտասան մարգարէիցն եւ զտէրունական առակն եւ զըւծմունս գրոց զԺուարմաց բանից զկաթուղիկէիցն, զներբողեան Ոգւոյն Սրբոյ Գալստեանն եւ Վերափոխման Աստուածածնին» (Տաշեան, Յուլ. Մատ. Վ. ինն. Միթ. Թ., էջ 639): Գարձեալ մեր Մատենադարանին Թ. 7 Յայտմաւորքին մէջ կը կարգանք «Գրեաց եւ ճառս ներբողականս ի տաւն Տիրամաւրն Աստուածածնի Մարիամու եւ ի սուրբ խաչն օտանաւոր չափով» (անդ, էջ 44):

Երկրորդ՝ վերոյիշեալ ձեռագիրներու մէջ վերափոխման ներբողի մը հեղինակը կը գրուի Ն. Լամբրոնացին եւ այն՝ այն ներբողին, որուն սկիզբն է՝ «Պարտական դատիմ կուսական աւուրս տօնի ընծայել զպտուղս բանի» եւ որ մեր հրատարակելէն է:

Երրորդ եւ ամէնէն համոզիչ կէտն է այս: Ներսէս Լամբրոնացւոյ ամէնուն ծանօթ երկեան ներբողներու՝ Ս. Հոգւոյն Գալստեան եւ քրիստոսի Համբարձման ու Վերափոխման ներբողին մէջ չափազանց մեծ ազդակցութիւն եւ նմանութիւն կայ: Երեքին մէջ հրապարակ կու գայ տարսոնեան երկրորդ Պօղոս մը, որ իր ոգելից խօսքերով սրտերը կը յուզէ, որ իր վարդապետական հմուտութեամբ մտքերը կը դաստիարակէ, որ իր համոզիչ ապացոյցներով կամբերու վրայ կը բռնանայ: Երեքին մէջ կը տեսնուի Ս. Գրոց քաջ հմուտ վարդապետ մը եւ մեկնիչ մը, աստուածային սիրով վառուած սիրտ մը, բանիրուն հոգեւոր մը: Միեւնոյն հոգին է մէկ խօսքով, որ երեքին մէջ կը շրջի ու բառերու եւ խօսքերու շունչ կը պարգեւէ: Գաղափարներն ալ նոյն են, բառամթերքն ալ նոյն է, ոճն ալ նոյն է, գրելու եղանակն ու ձեւն ալ նոյն է: Ներսէս կը սիրէ երբեմն սրտին արձակ թելերն պնդել՝ տաղաչափութեամբ ամրացնել՝ ունկնդիրներու միտքն աւելի գրաւելու եւ ցնցելու համար:

Հոս ըսուած խօսքերուն իւր ապացոյց թող ծառային հետեւեալ յառաջբերութիւնները, որոնցմէ կընայինք բաւական մեծ թուով մը բերել, որ սակայն աւելորդ է: Քիչն ալ կը բաւէ:

Ներքոյում չարախոսութիւն:

«Լեցի արեամբն իւրով սրբիչ
Եւ մեծի շնորհաց Հոգւոյն ընծաւի...»
«Ի Լեւոն, ուր տեսին զնա
յաղօթս տարակուսանօք,
Անտի տեսին զնա սլացեալ
Ընդ ամպս լուսեղէնս փառօք:
Ի տեղւոյն ուր խոնարհ եղ յերկիր
դաստուածային երեսն արտասուօք,
Անտի վերհամբարձաւ հրեշտակացն
օրհնութեամբ եւ փառօք: ...
Մայրն որ խոցեցաւ յայնժամ
ի նախատանացն սայրասուր սլաքօք,
Այժմ տեսանէ զորդին իւր
Թագաւոր պծնեալ պսակօք...» (էջ 256—257):

Ներքոյում չարախոսութիւն:

«Այսօր զգալի պատարագի
Ձոր առաքեաց զաշխարհս զգալի,
Ի զաւառն իմանալի,
Ընկալաւ պաշտօնացի փոխարինի
Ձգաւառն իմանալի,
Որ նորոգեաց զտարր սարին զգալի,
Ի ձեւ պատկերի
Աննիւթն քաղաքի» (էջ 285):

Վերջին հատածն ամբողջապէս ոտանաւոր
է, որմէ մի քանի տող՝ (էջ 315—317):

«Մի գարշէր ի հօտէ քուսմէ
Ղան հօտոյ մեղաց զպղուծեան,
Եւ մի տրամիր
Ղան անպարկեշտ բանի բարբառման,
Այլ մնա ընդ մեզ հաշտութեամբ
Մինչեւ ի կէտն աւարտման
Եւ լեր ուղեկից
Յերկնային քո խորանսդ: ...»

Ներքոյում չարախոսութիւն:

«Հանգւոյն Սամուէլի եմ ես ընծայած,
Մօրս Աստուծոյ ի ծնողաց նուիրած.
Կրկնօցաւ ի պաշտօն տաճարիս սնեալ
Ի նորին բարբառոյ այսօր զարթոնեալ,
Ի հանդէս տօնիս պատգամ տաքեալ» ...
«Ուստի եւ յիս սիրաւ քարացեալ
Պայծառ հանդիսիս աւուրս հարեալ
Ձկայծակուն բանից արտաքս արծաճեալ» ...
«Ի սիրոյ պողոյ ձեզ սեղանաւորեալ» ...
«Եւ նոյն ինքն Աստուծոյ անմարմին
Էանայ յարեանէ քո մարմին երկնային
Եւ նախն ժամանակի
Իննամսեայ աւուրք համարի
Ի քէն ծնանի եւ կնիքն չոր իմաստի
Ի քէն երեւեալ, Աստուծոյ Որդի հոշակի» ...
«Տայր զարգանդն յօգեւան
Անճառն էութեան,
Եւ շինէր խառնարան
Երկուց բնութեանց,
Բանն Աստուծոյ յօգեալ միացաւ
Ընդ մարմին նիւթական»

Եւ ստեղծեալ կերպարան
Այր ի տիպ աղամեան» ...

«Արգանդ սնուցիչ
Երկնից բարձօղին
Եւ աղջիկն ստեղծիչ
Իւրոյ Արարչին» ...
«Ի սքանչելի գործ նորին
Որ առ յապս կատարի,
Ձի ահա ի զաւակս, որ յինէն ծնանի
Խոստումն Աբրահամա լցեալ կատարի» ...
«Ահա ընդ Որդիդ ծարաւիս
Եւ ես անկար տալ, զի զովասցիս»:

Ներքոյում չարախոսութիւն:
Աստուածաման:

«Իսկ ի լուսն եկեալ ա-
ւուրցն քառանից չուել
կամեցաւ իջեալն յերկնից,
Բանն մարմնովն իւրով ի
գաւառն հայրենի, առ
զմայրն դասուք աշակեր-
տացն եւ եւ ի Բեթանիա:
Եւ երկնային եւ ծանուցեալ
Եւ երկնային եւ ծանուցեալ
զփառաւոր համբարձումն
բերկրեցան:

«Իսկ ի լուսն եկեալ ա-
ւուրցն քառանից չուել
կամեցաւ իջեալն յերկնից,
Բանն մարմնովն իւրով ի
գաւառն հայրենի, առ
զմայրն դասուք աշակեր-
տացն եւ եւ ի Բեթանիա:
Եւ երկնային եւ ծանուցեալ
Եւ երկնային եւ ծանուցեալ
զփառաւոր համբարձումն
բերկրեցան:

Մայրն, ուր խոցեցաւ
յայնժամ ի նախատանացն
սայրասուր սլաքօք, այժմ
տեսանէ զորդին իւր թա-
գաւոր պծնեալ պսակօք:
Մարիամ որ ժողովեալ զա-
մենայն բանս խելամուտ լի-
նէր ի սրտին խորհրդովք,
ետես այսօր զելս ամենայն
տարակուսանաց իւրոց հր-
ճուանօք: Ձլծաղաւորու-
թիւնն զոր խոստացաւ նմա
հրեշտակն աւետեօք նայե-
ցաւ ճշմարիտ ի նստել ան-
գրանկին յաթոռ բարձրելոյ
Հօրն փառօք: Ղան այսո-
րիկ ցնծայր հրճուէր եւ այս-
պիսի ինչ ի բարձրանալն
Որդւոյն զինի բարբառ ար-
ձակէր... Այսօր շնորհ ու-
նիմ գաբրիէլի ողջունին,
զոր ետ աւետեօք, զի տե-
սանեմ զքեզ ի հրեղէն
նօրա դասուն պաշտեցեալ
երգովքի»

Ներքողի վերափոխումն
Աստուածածնին:

Ներքողի գաղափար Հոգևոր
սրբոյ:

«Պարտական դատիմ
կուսական աւուրս տօնի ըն-
ծայել զպտուղս բանի...
Արդ մերձ կացէք ինձ ժո-
ղովուրդ Աստուծոյ, որոց
սիրելի է տօնելը, լսել զխոր-
հրդածութիւն աւուրս
մեծի»

«Մտիպիմ ի սերոյ սրտիս
բաղձանաց նուիրել զբանս
աղքատիմաց մտաց իմոց»
աւուրս մեծի: Հանդանա-
կեցէք տկարութեան իմոյ
զպարզեւս աղօթից հան-
դիսացեալք ժողովուրդք»
(էջ 282):

Ներսէս Լամբրոնացի Ներքողեանս արտա-
սանած է Աստուածածնի տօնի մը առթիւ եւ այն
վերափոխման տօնին օրը: Նա իրեն համար սրտի
պարտք մը կը համարի այսպիսի Ներքողի մը հիւ-
սումը, որովհետեւ կ'ըսէ՝

«Հանգոյն Սամուէլի եմ ես ընծայած,
Մօրս Աստուծոյ ի ծնողաց նուիրած,
կրկնացաւ ի պաշտօն տաճարիս սնեալ,
ի նորին բարբառոյ այսօր զարթուցեալ,
ի հանդէս տօնիս պատգամ առաքեալ»:

Ներքողիս խորագրէն դատելով պիտի ըսուի թէ
ան միայն վերափոխման հարցով կը զբաղուի, որ
սակայն այնպէս է: Լամբրոնացին այդ օրն առիթ
առնելով վրձինի յաջող գծերով կը պատկե-
րացնէ Աստուածածնի ամբողջ կեանքը, ի հարկէ
աւելի ընդարձակ բռնելով անոր վերափոխման
դէպքը: Նա իր գրութեան համար օգտուած է
մեծապէս Ս. Գրքէն եւ աւանդութիւնէն, իր գլխա-
ւոր աղբիւրներէն մին եղած է յանուն Գլխնսիոս
Արիսպագացւոյն «Պատասխանի թղթոյն Տիտոսի
յաղագս ննջման Սուրբ Աստուածածնի» խորա-
գրուած երկը, որմէ հայերէն շատ մը ձեռագիր
օրինակներ կը գտնուին եւ որ տպուած է Նահե-
մի քանի անգամ, զ. օ. Սրուանձտեանց Գ.
տպած է իր «Հնոց Նորոց» ի մէջ, Կ. Պոլիս 1874,
էջ 110—115, հմմտ. Նահե. «Հայկական աշ-
խատութիւնը հայագէտ Պ. Ֆէթթէրի, ի մի ամ-
թութեամբ ի Հ. Յ. Տաշեան, Վիեննա 1895
(Ազգային Մատենադարան, Ժ. հատոր),
էջ 11—17:

Լամբրոնացւոյ այս Ներքողն ոչ միայն անոր
համար արժէք ունի եւ գրուատիքի արժանի,
որովհետեւ գեղեցիկ ոճով, բարձր գաղափար-
ներով, ուժեղ շեշտով ու բուն զգացումներով
գրուած է, այլ Նահե. անոր համար, որովհետեւ
ուրիշ շատ մը տեղեկութիւն եւ գրութիւններու
հետ կու գայ մեզ պարզելու թէ հայ եկեղեցին
ինչ կ'ուսուցանէ Աստուածածնի վերափոխման
մասին:

Ներքողեան ի վերափոխումն ամէն-
օրհնեալ Աստուածածնին ասացեալ ի Ներ-
սիսէ, ծնողաց խոստմամբ նմին ընծայեալ
ծառայէ:

Պարտական դատիմ կուսական աւուրս
տօնի ընծայել զպտուղս բանի, իբրեւ տնկեալ
ի նմանէ որթ ի մէջ բիւրաւոր ստեղանց Աս-
տուածատունկ սորս այս տաճարի: Սերմնակեալ
յանդաստանս բարի առոյգեալ (Բն. առոյգեալ)
յ Աստուածաշունչ դրոց վտակաց, տեսեալ պտղա-
խայծ դայն տիրամայրն պահանջէ զտոհմականս
իւր շնորհաց: Հանգոյն Սամուէլի եմ ես ընծա-
յած, մօրս Աստուծոյ ի ծնողաց նուիրած: Կրկնացաւ
ի պաշտօն տաճարիս սնեալ. ի նորին բարբառոյ
այսօր զարթուցեալ՝ ի հանդէս տօնիս պատգամ
առաքեալ: Արդ մերձ կացէք ինձ ժողովուրդ Աս-
տուծոյ, որոց սիրելի է տօնելը. լսել զխորհրդա-
ծութիւն աւուրս մեծի. իբր ի սեպհական եւ
ընդօժին ծառայէ, սուրբ եւ ամէնօրհնեալս Կուսի:
Եւ թէ ինչ գրութիւն բայից ընթացիցիս բանի
ոչ իմաստուն մտաց ձեր հաճոյսացի, Ներքող-
ութեամբ կամաց ձեր թողցի եւ ճշմարտութենէ
ձայնիս քննեսցի: Քանզի, յորմէ հետէ յիմարք
առաքեալք եւ իմաստունք բանիւ ամաչեալք.
համարձակութիւն տուաւ ի քրիստոս ոչ ճարտա-
րութեան լեզուոյ, այլ փափագանաց սրտի սի-
րով բարբառել: Ուստի եւ յիս սիրտս քարացեալ
պայծառ հանգիսիւ աւուրս հարեալ զկայծակունս
բանիցս արտաքս արծարծեալ ի սիրոյ պտղով
ձեզ սեղանաւորեալ: Եկայք կերայք ի հացէ
լիմէ եղբարք. եւ արբէք ի գինիս զոր խառնեցի
ձեզ, իմ ասեմ զՏեառնն, ոչ իբր ստացեալ այլ
որպէս շնորհընկալ խոստովանելով. զի ինմանէ է
իմաստութիւն եւ հանճար. նորա է խորհուրդ եւ
աստուածապաշտութիւն: Ուր աղբօք իմաստունքն
չօր փառացն լուսոյն. էութիւնն նկարագրին,
սկզբանն բանին, ծոցածին միածինն. զի զքրիստոս
Աստուծոյ զօրութիւն եւ Աստուծոյ իմաստութիւն
լուաք յառաքելոյ եւ հաւատամբ: Սայ է որ շի-
նեաց իւր տուն ի լրումն ժամանակիս զստացա-
կանն մարմինն որպէս ասաց Սողոմոն իմաստու-
թիւն շինեաց իւր տուն, եւ կանգնեաց ի նմա
սլն եօթ: Եւ ո՞ր եւ նմա ընթիւ շինուածոյն: Ո՞վ
դք էր որ պատրաստեաց արուեստաւորին զբա-
րինս որմոյն, ո՞ր ճարտարապետին զցեղունս յար-
կին: Եւ եթէ յերկնից երբ ոչ շինեաց զանէն,
այլ քանակեալ ձեւացոյց զէն: Եթէ յանէն ոչ
է շինութիւն յանգելոյն, այլ ստեղծագործու-
թիւն օտարի, իսկ մեք լսեմք թէ շինեաց. յայտ
է թէ զնախաստեղծեալ Նիւթս շինութեամբ

ձայնին. լեզուով պառաւին, եթէ ծերն անցեալ
զաւուրբք այսքան հզօրացաւ ի ձայնէն երգել.
կոյսն առոյգ (Բ. առոյգ) շնորհիւ զինչ ասէր
առ ինքեան ազգամամբ բանին. զոր կրէր ի սուրբ
յարգանդին. Դու, ասէ, ո՞վ խաղացեալ մանուկ
յարգանդ մօր ամբոյգ, մարգարէացար զօրհնու-
թիւնդ զլեզուովդ ծերունւոյդ, եւ ահա արեւ-
գահնս արդար թագուցեալ ի սենեակ ծոցոյս
սփռեալ ճառագայթն եւ կաթեալ յիս զլոյս
առնէ տեսող եւ պատմող ելից խորհրդոյս: Եւ
ապա սկսաւ ասել առ ինքեան Մարիամ, Մեծացո՞
անձն իմ զՏէր, որ մեծացար քան զքերօքէսն
եւ ցնծա ոգի իմ ծնող փրկչին աշխարհի, ի
սքանչելի գործ նորին որ առ յապայ կատարի:
Զի ահա ի զաւակս որ յինէն ծնանի, խոստումն
Արարչամու լցեալ կատարի. քանզի ի սմա օր-
հնին աղգք երկրի եւ տան երանի հնչմամբ գո-
վեստի Աստուածածին մօրս իւր կուսի. Արդա-
րեւ երանեալ ես ի շրթունս աղգաց աշխարհի
ով Աստուածածին, որ քեւ յերանութեան եւ ի
փառաց վեճակ փոխեցաք ի պատուհասէ քրտանց
անիծից: Երանի է քեզ ո՞վ Աստուածածին բար-
ձրացեալ դէնոյ ոսկեհուն զարդուք հարսն աս-
տուածութեան, քանզի քեւ եղեւ ողորմութիւն
նորա ի պատահումն ճշմարիտ յուսոյ երկիւղա-
ծաց իւրոց: Երանի է քեզ ո՞վ Աստուածածին
տախտակ եւ մեղան եղեւութեան անեղն բանի,
քանզի արդարն ի քէն դատաւորն ցրուեաց յան-
դուներս խոր՝ բարձրացեալ զխոնարհ բնու-
թիւնս վերնոց ահաւոր: Երանի է քեզ ո՞վ Աս-
տուածածին, սափոր ոսկի կենաց մանանայի,
երկնային հացի, քանզի երեւեալն ի քէն ի
յերկրի, լցոյց զքաղցեալս բարութեամբ երկնի,
ածեալ ի հանգիստ կենացն անկէտի: Երանի է
քեզ ո՞վ Աստուածածին, տապանակ նորոյ այս
ուխտի, քանզի ծնեալ օծեալ քո որդի պաշտ-
պան եղեւ մարգարէիցն բանի, ի գլուխ ածեալ
գործովն հանգիսի, մինչեւ կատարեաց զխոստա-
ցեալ նորք փրկութիւն աշխարհի. որոյ գործոյն
անօրէն եղեւ կայսրն Օգոստոս ընդհանրական
(Բ. ընթահանրական) գրութեամբ աշխարհի. նա-
խատիպ յարացոյց հանդերձեալ ազատութեանն,
որ լինելոց էր ի ձեռն Գրիստոսի: Քանզի երեւեալ
դարձուցանողին զգերութիւն մարդկան ի պան-
դուխտս վայրէ ի հայրենի գաւառն վերին՝ հրա-
ման ետ Օգոստոս կայսր, դառնալ իւրաքանչիւր
ումէք ի հայրենին իւր ժառանգութիւն, ընդ որս
եւ Յովսէփ Մարիամ, որ ի ասնէ Դաւթի եկն ի
Բեթլէհէմ. զի ծնցի որդին Դաւթի ի նկատեալն
մարգարէիցն տեղի: Յայնժամ զձեռն ձգեալ

Միքեա եցոյց զսա իշխան ծագաց աշխարհի,
որ ելքն ի սկզբանէ գլով երեւեալ այսօր ի
Բեթլէհէմէ. ելից եւ Դաւիթ զպապուսն կարօ-
տութեան ի ջուրս կենդանի, որ եւ ըղնեաց յայն
Բեթլէհէմի, խառնեցաւ եւ ընդ ջուս հովուացն
երամ զօրացն երկնայնոց, որք պար առեալ շուրջ
զայրովն երգէին Փառք ի բարձունս Աստուծոյ
խաղաղարարին աշխարհի. աւետիս ձեզ օթա-
յեալքդ ի բացի, զի ծնաւ ձեզ Փրկիչ եւ Տէր
ի քաղաքի (Բ. ի քաղաք) Դաւթի: Եկեալ հո-
վիքն փութանակի տեսին ջահաւոր զաստղն յայ-
րին, մեղաց բարձօղին, դառն ընծայեցին. նաեւ
մագքն ժամանեցին յերկրպագութիւն ծնեալ
արքային. կընդունէ եւ ոսկի եւ զմուռ առեալ
ի ձեռն, մտեալ ի յայն երկրպագեցին: Ծնեալ
Աստուած ճշմարիտ, ասեն, որ ծնար եւ թագաւոր
աշխարհի ցոյցար. ընկալ զպատարագս քոյն
խորհրդոց ի մէջ ընծայեալ: Իսկ Աստուածածին
կուսին զայս տեսեալ բանից հրեշտակին խելա-
մուտ եղեալ եւ ելից իրացս հաւատացեալ, ի
գիրկս բարձրեալ, զԱստուած մարգարեալ շըր-
թամբ համբուրեալ. ձեռամբ (Բ. ձեռամբ)
գգուեալ, եւ բանիւ բերանոյ առ նա բարբա-
ռեալ: Էէմանուէլ Բանդ մարմնացեալ. որ յա-
ղանոյ մօրէս քո ծնար. տուր ինձ հրաման զըս-
տինս ճշիւ եւ զկերակրողդ ամենեցուն դիտու-
ցանել ի կառս քերթէից Աստուածդ բաղմեալ:
Թեւապօղ սերորէիք սրբարանեալ, որ ի կու-
սէս Փրկիչ յայտնեցար, բոց զքերան իմ նոցայն
համաձայն գգուել նորոգ զքեզ օրհնութեամբ:
Ի չորեքդիմի աթոռն թագաւոր արեգակնանման
փառաւոր եւ շափիղայ ընդ ոտիւք ահաւոր, որ
ընթանայի ի հիւսիսոյ եւ հարաւ. նախ խոր-
հրդաւոր այսօր քառասնօրեայ եղեր գոյաւոր,
զբազուկ ծնողիս արա զօրաւոր, ի տաճարն ա-
ծեալ զքեզ կամաւոր եւ տալ Հօր քո ընդ ըն-
ծայ զորդիդ մարմնաւոր: Զայս ասելով ածէր
զմանուկն ի տաճարն երկնակենցաղ թռչնովք
յայտ արարեալ թէ պատարագիս տամ փոխա-
նակսորա, որ երկնաւոր է ըստ աստուածութեանն
եւ երկրաւոր ըստ մարդկութեան: Իսկ Սիմէոն
ծերն քահանայ կապեալ հոգեով ի տիպ եւ յա-
րացոյց օրինացն ընկալեալ զմանուկն ի գիրկս,
որպէս եւ օրէնքն ի տաճարն խնդրէր արձակել
իւր մարմնոյն եւ ճրագի օրինացն գալ արեգա-
կանն արգարութեան, զի տեսի, ասէ, զքեզ Փրկիչ
ոչ Խորայէլի միայն, այլ եւ ամենայն աշխարհի.
եւ ես տկարացայ, միայն զմի տոհմս արգարա-
ցօյցանել գրաւոր օրէնքն Մովսէսի, այլ ընդ
անիծիւք փակեցի, արձակեա զիս ի խաղաղու-

Թիւն եւ բարձրացոյ զձեր քո շնորհիդ ամենայն
 Ժողովրդոց ի յարգարութիւն: Զայս բարբառ
 լուեալ զձերունոյն, սքանչելի հիացումն եղև
 սրբուհւոյն եւ ես ասէ, ով Սիմէոն, գիտեմ
 զմանկանդ իմոյ զշնորհս, ոչ այժմ այլ առ յա-
 պա, զի հրեշտակն աւետարանեաց ինձ թէ Թա-
 գաւորելոց է, եւ մոգքն որպէս Թագաւորի յան-
 ցեալ աւուրսդ ընծայ մատուցին, սակայն յոր-
 ժամ կատարի հասակաւ ակն ունիմ աւետեացն
 լուման: Գու ո՛վ սքանչելի ծեր, զիմօդ ընդ քա-
 ռասնօրեայդ իբր ընդ կատարեալս խօսիս, զի
 զքեզ արձակեսցէ եւ ո՛ր լուար զկապանաց
 դորա բան այսմ աւուր միայն ի գիրկս ընկալեալ,
 զի ասես ըստ խոստմանն բանի քո արձակեա զես,
 կամ ե՞րբ տեսեր զփրկութիւնն, զոր հանդեր-
 ձեալ է գործել, զի դեռ ըստնդեայ է, գիտեմ
 եւ ես զդա փրկագործ որպէս եւ ասաց հրեշ-
 տակն, բայց զարգանալ հասակին եւ ի նստելն
 յաթռն Գաւթի ակն ունիմ տեսանել: Պատաս-
 խանի ետ Սիմէոն եւ ասէ ցաւրբ կոյսն. Ով Մա-
 թիամ, մայր Աստուծոյ, զպատիւ ծնեալ քո որդի-
 ւոյ, անկար է ինձ ծնողիդ ցուցանել գուցէ հրա-
 ժարիս երկիւղիւ ի դաստիարակելոյ եւ որպէս
 զմանուկ դիեցուցանելոյ զմտաւ ածեալ զսերո-
 բէիցն երկիւղի փառաց սորա, այլ զայս ծանիր,
 զի այս որդիս քոյ է, որ կանգնէ զքնո թիւն
 մարդկան առաջին փառսն, եւ գլորէ զսատանայ
 ի պատիժ նոցա իւրով բազմապատիկ իմաստու-
 թեամբն: Սա է նշան հակառակութեան կանգ-
 նեալ ի մէջ աշխարհի ամենայն մարդկան, զի որք
 աշակերտին մարգարէիցն հային ի խորհուրդ
 սորա եւ ի փառս եւ խոստովանին հակառակու-
 զկիրս չարչարանացն կիցս ընկենուն հակառակու-
 թեամբ անհաւատութեանս իւրեանց փրկու-
 թեանն եւ այսպէս խորհրդական երեւումն սորա
 յայտնէ զբազում սրտից խորհուրդ, զի ոչ ե-
 ղեւեցաւ հրով եւ մարտիւղով, որում հաւա-
 տային յերկիւղէ սրտիւ անհաւանք, այլ երեւե-
 ցաւ մարմնով, զի զսրտիւ հաւատացեալն առ
 ինքն ձգեսցէ եւ զանհաւատն յանդիմանեսցէ,
 այլ եւ ընդ քո սիրտդ, ով կոյս սուրբ, զի սպասե-
 րահաւատութեան առ սոյն անցանէ, զի սպասե-
 սին մարմնաւոր լինել թագաւոր եւ մերձ տա-
 թեամբ նշանացն կարծես զնոյն միաւոր, յուսահա-
 ժամ բարձրանայ ի խաչ կամաւոր, եւ մերձ տա-
 տութեան սրով լինիս վիրաւոր, եւ մերձ տա-
 պանին նստիս սգաւոր, ուստի յարուցեալ բժշկե-
 երեւմամբն զխոց սրտի մօրդ զօրաւոր: Զայս
 լուեալ Մարիամու եւ ծանուցեալ զինքն պաշտ-
 լուեալ Մարիամու եւ ծանուցեալ զինքն պաշտ-

պան մեծի խորհրդոյ. փախստական լինէր միած-
նիւն յեղիպոսոս հրամանաւ հրեշտակին: Լոյս
ասէ ծագեալ ի մէջ աշխարհի, քեզ հալածէ
խաւար բանսարկուին, հրամանաւ Հերովդի իւրոյ
անօթին, արի երթիցուք յեղիպոսոս ի լրումն
կանխասաց մարգարէին, եւ այսպէս ընթացեալ
նոցա յեղիպոսոս, կատարէր մարգարէութիւնն
Եսայիայ, որ ասէ Գահաւասիկ Տէր նստեալ ի ծոց
թեթեւ ամպոյ անաղտն կուսի դայ յեղիպոսոս:

(Եստրոնապետիկա:)

Հ. Հ. ՈՍԿԵԱՆ

ԻՍԼԱՄԸ ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Շարտհանկութիւնն:)

Հարցմանց Դիրքին Տպագրութիւնը:

1720 ին (ՌՃՀ) Ս. Էջմիածնի Նուիրակ
Աստապատցի «գիտնական եւ բարեկրօն մեծ
վարդապետն» Պետրոս Եպիսկոպոս՝ Կ. Պոլիս
կու գալ, եւ «ըստ բարեխէր բարուց իւրոց» կը
ձեռնարկէ Հարցմանց Դիրքին տպագրութեան։
Այս ձեռնարկը սակայն կը խափանի՝ քանի մը
տետրակներ («քանի մի ինչ տետր») տըպա-
գրուելէ ետքը, հաւանաբար Նուիրակին Էջ-
միածին վերադարձին պատճառաւ, ուր կը վախ-
ձանի 1729 ին, այսինքն՝ Հարցմանց Դիրքին
տպագրութեան ձեռնարկելէ ինը տարի ետքը։

Բայց սկսուած գործ մը կ'սկսատար չթող-
լու համար՝ «արեւելցի բարեպաշտօն մահտեսի
պարոն Շահնազարն, եւ Բիւզանդեցի խոճա
դանիէլի որդի տիրացու Մովսէսն՝ կը փափա-
քին «տպել եւ ի կատար բերել զմնացեալն
սորին»։ Դժբախտաբար թէ բարեբախտաբար՝
«տպուածն առաջին ցրիւ եւ պակաս քնալով,
«տպուածն սկսեալ ետուն տպել զամենայն՝ կա-
նորապէս սկսեալ ետուն տպել զամենայն՝ կա-
նորութեամբ ողորմութեանն Աստուծոյ»։

[illegible]